

Ochrana osobních údajů a osobnostních práv v českých archivech.

Sběr dat ve veřejných archivech ČR v roce 2020 ve vytipovaných archivních souborech a jejich

Projekt BVMV „Analýza zpracování osobních údajů v archiváliích“ VI20192022125

Karolína Šimůnková Pavlína Nimrichtrová Dorota Müllerová
(Národní archiv)

Konference

Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2022

30.11. – 1. 12. 2022

Zaklínadlo jménem GDPR

- Ani národní předpis ani NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů, dále jen GDPR) nekladou trvalému uložení pro účely archivnictví jako paměťového procesu žádné překážky. Nicméně je důležité zdůraznit, že uložení do veřejného archivu se archiválie, a to ani archiválie s osobními či citlivými údaji, nestávají automaticky veřejnými.
- Čl. 17

Problémy, fenomény a výzvy současné právní úpravy

- **Pravidlo ochrany osobních údajů žijících osob versus výjimky pro poznání a vyrovnání se s totalitní minulostí**
- **Zpřístupňování versus zveřejňování (věda versus žurnalistika, in situ versus on-line) + nález Ústavního soudu (nález Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 3/14 ze dne 20. prosince 2016)**
- **Anonymizace/pseudonymizace (v archivu a „by design“)**

Archivní řešení na národní úrovni

- Východiskem nakládání s osobními a citlivými osobními údaji v archiváliích a archivních souborech v České republice je zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě (dále jen „archivní zákon“), který ve svých ustanoveních řeší nejen akvizici archiválií s osobními či citlivými údaji, ale také procesy při jejich zpřístupňování k nahlížení.
- Akvizice
- Zpřístupňování

Implementace GDPR do českého archivnictví

- v první fázi v České republice soustředila na eliminaci negativního vlivu mediálně zkratkovité interpretace čl. 17 GDPR (právo být zapomenut) - osvětovou činnost směrem k původcům
- metodika „Ochrana osobních údajů při výkonu spisové služby, zejména v informačních systémech spravujících dokumenty u veřejnoprávních původců“ (MV + archivy)
- vytvoření či revizi různých interních předpisů souvisejících s ochranou osobních údajů a formulářů typu „poučení pro zaměstnance“ nebo „informace pro badatele“
- archivy ve vzájemné spolupráci připravily „záznamy o činnostech zpracování“ podle čl. 30 GDPR
- podařilo se implementovat výjimky z čl. 15, 16, 18–21 GDPR do archivního zákona

Poslední etapa – implementace čl. 89 GDPR do českého archivnictví

- *„Zpracování pro účely archivace ve veřejném zájmu, pro účely vědeckého či historického výzkumu nebo pro statistické účely podléhá v souladu s tímto nařízením vhodným zárukám práv a svobod subjektu údajů. Tyto záruky zajistí, aby byla zavedena technická a organizační opatření, zejména s cílem zajistit dodržování zásady minimalizace údajů. Tato opatření mohou zahrnovat pseudonymizaci za podmínky, že lze tímto způsobem splnit sledované účely. Pokud mohou být sledované účely splněny dalším zpracováním, které neumožňuje nebo které přestane umožňovat identifikaci subjektů údajů, musí být tyto účely splněny tímto způsobem.“*

Projekt BVMV „Analýza zpracování osobních údajů v archiváliích“

VI20192022125

- analýza fenoménu osobního údaje v archiváliích a archivních souborech uložených v archivech v České republice,
- příprava procesních postupů pro prevenci kolizních situací a jejich řešení,
- zpřístupňování versus zveřejňování (viz nálezn Ústavního soudu),
- zpřístupňování on-line versus in situ a rozdílnost rizik z nich vyplývající,
- anonymizace versus pseudonymizace, anonymizace a pseudonymizace v různých etapách životního cyklu dokumentu/archiválie (tj. „by design“ nebo až v archivu při archivním zpracování).

Vznik dotazníků 2019 – dotazník na procesy v archivu

Blok obecného managementu archivů

- Existence interních pokynů a metodik pro oblast ochrany osobních údajů

Blok procesů skartačního řízení/výběru za archiválie

- Evidence osobních údajů již při skartačním řízení
- Archivní soubory tradičně vybírané k trvalému uložení bez trvalé hodnoty
- Archivní soubory tradičně nevybírané k trvalému uložení, které by k trvalému uložení vybírány být měly
- Anonymizace původcem a její využití

Blok procesů zpracování archivních souborů

- Evidence existence osobních údajů v archivních souborech
- Vliv existence osobních údajů v archivních souborech na zpracování
- Procesy při zpracování a rozdílnost postupů u archiválií digital born a digitalizátů
- Anonymizace versus pseudonymizace
- Atypické badatelské žádosti na celé archivní soubory s osobními údaji (kartotéky, jmenné evidence, bloky agend)

Blok nahlížení/využívání

- Specifické postupy podle typu archiválií a badatelů
- Vědecké nahlížení a jak s ním archivy nakládají
- Vazba na registry a využívání zákonného mechanismu získávání souhlasu
- Atypické badatelské žádosti na celé archivní soubory s osobními údaji (kartotéky, jmenné evidence, bloky agend)
- Dálkové nahlížení/využití elektronické identity badatele
- Existence monitoringu
- Neoprávněné zveřejnění osobních údajů žijících osob badatelem?

Blok budoucí politika archivu

- Návrhy, pravidla pro zpracování, co nám chybí, jak s digitalizací, dálkové nahlížení atd.

Vznik dotazníků 2019 – dotazník na konkrétní archivní soubory

- základní údaje o archivním souboru (časový rozsah, evidenční číslo, metráž, zpracovanost, zveřejnění, zvláštní režim uložení, uzavřenost archivního souboru)
- zákonné parametry zpřístupňování (30letá ochranná lhůta, výjimka z ochrany, pravidlo pro statistické operáty, smlouva, jiné)
- existence osobních a citlivých osobních údajů žijících osob v archivním souboru
- kategorizace osobních údajů
- anonymizace versus pseudonymizace
- badatelé – účel nahlížení (soukromé/veřejné včetně úředních agend), počty nahlížení a detaily – řešerše, témata/agendy
- případy zneužití známé archivu z jeho činnosti
- rizikovost archivních souborů z hlediska ochrany osobních údajů při nahlížení pohledem archiváře
- opatření přijatá archivem při archivních činnostech
- anonymizace archivních souborů původcem před předáním do archivu k trvalému uložení

„ ergo“

Závěrem – zajímala nás nejen čísla, ale i slovně popsané situace a zkušenosti odborných správců archivních souborů, nejen minulost, ale i současnost a budoucnost akvizice, zpracování a zpřístupňování archivních souborů, procesy a činnosti archivů jako celek.

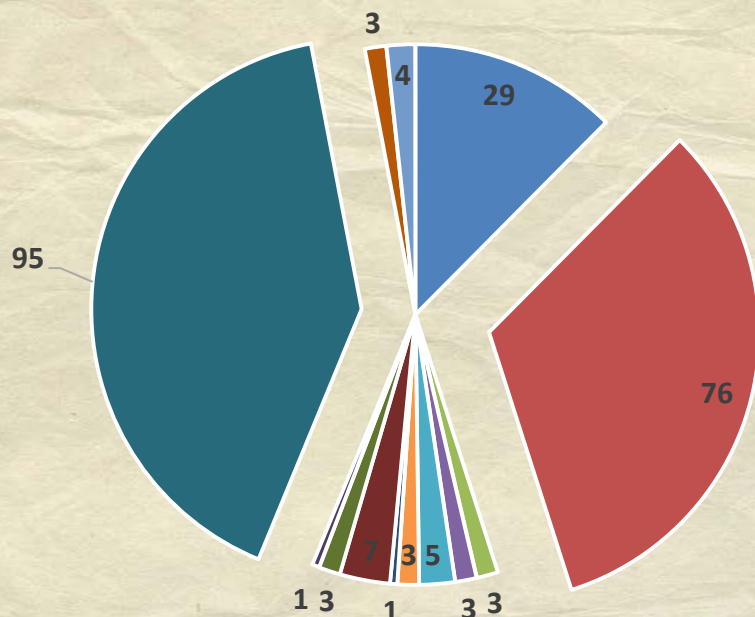
Archivy v analýze

Archiv v analýze	Počet fondů v analýze	% z celkového počtu fondů	bm v analýze	bm v archivu celkem	% fondů v analýze z celkového počtu fondů v archivu
Národní archiv	29	12%	11737,48	131355,1	9%
SOA Praha	76	33%	5842,845	84254,73	7%
Archiv bezpečnostních složek	3	1%	4778,74	20257,71	24%
Archiv hlavního města Prahy	3	1%	550,3	24340,17	2%
SOA Hradec Králové/Zámorsk	5	2%	166,76	72376,16	0%
MUA a Archiv Akademie věd	3	1%	38,96	5775,01	1%
Archiv Poslanecké sněmovny	1	0%	2,88	1031,92	0%
Archiv ČNB	7	3%	347,43	7354,84	5%
Archiv Pražského hradu	3	1%	313,31	986,91	32%
Archiv Senátu	1	0%	1,2	318,53	0%
Archiv ČVUT	95	41%	955,19	2233,1	43%
KPR	3	1%	500,13	1448,84	35%
MZA	4	2%	237,9	129784,2	0%
Celkem	233	100%	25473,13	481517,2	5%

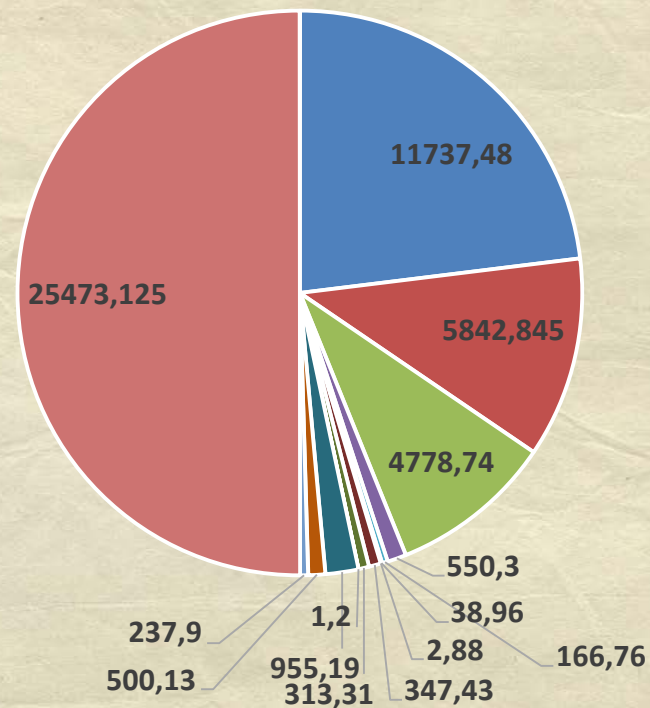

Počet fondů v analýze/bm fondů v analýze

Počet fondů v analýze

bm v analýze

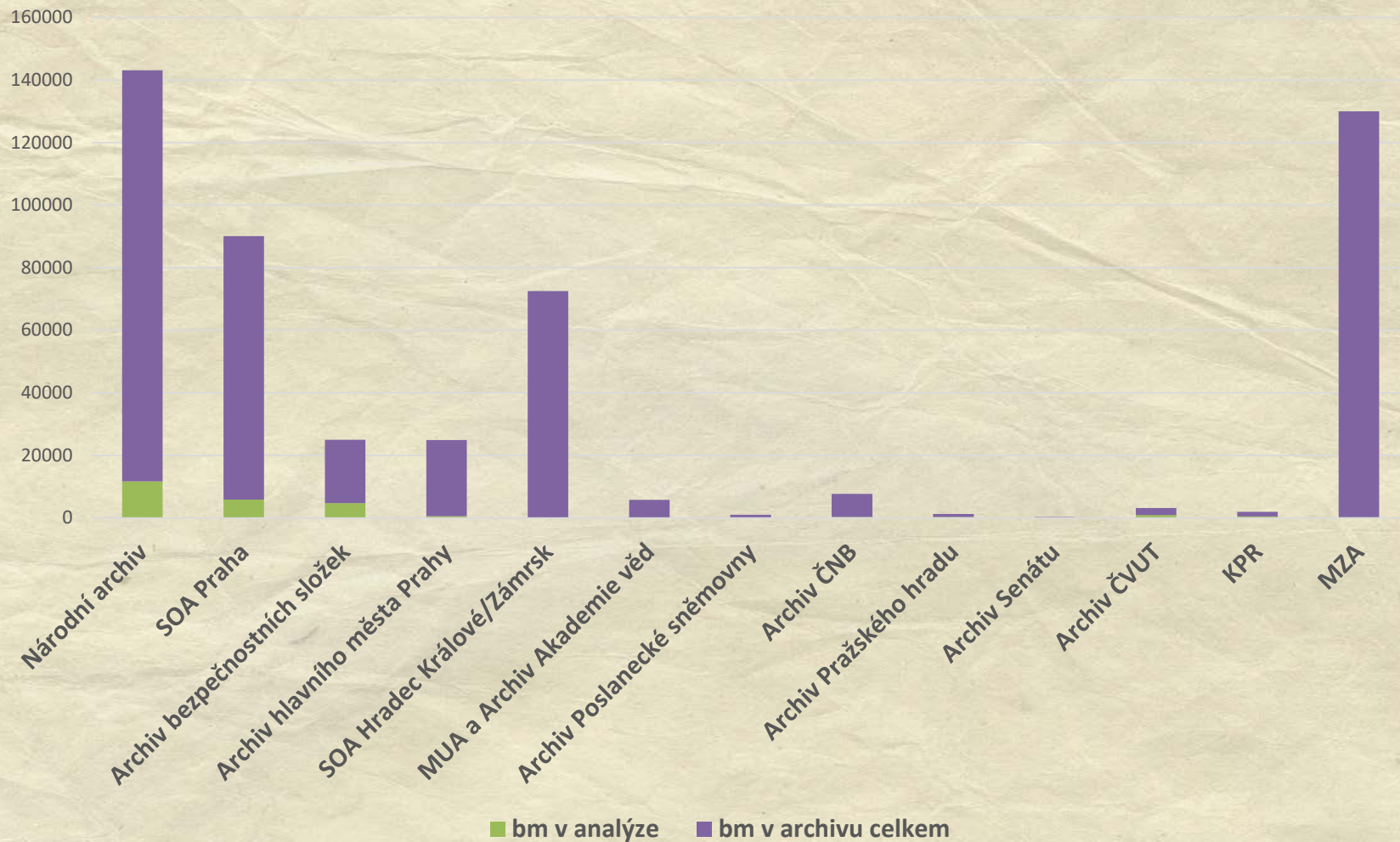

- Národní archiv
- Archiv bezpečnostních složek
- SOA Hradec Králové/Zámorsk
- Archiv Poslanecké sněmovny
- Archiv Pražského hradu
- SOA Praha
- Archiv hlavního města Prahy
- MUA a Archiv Akademie věd
- Archiv ČNB
- Archiv Senátu

- Národní archiv
- Archiv bezpečnostních složek
- SOA Hradec Králové/Zámorsk
- Archiv Poslanecké sněmovny
- Archiv Pražského hradu
- Archiv ČVUT
- MZA
- SOA Praha
- Archiv hlavního města Prahy
- MUA a Archiv Akademie věd
- Archiv ČNB
- Archiv Senátu
- KPR
- Celkem

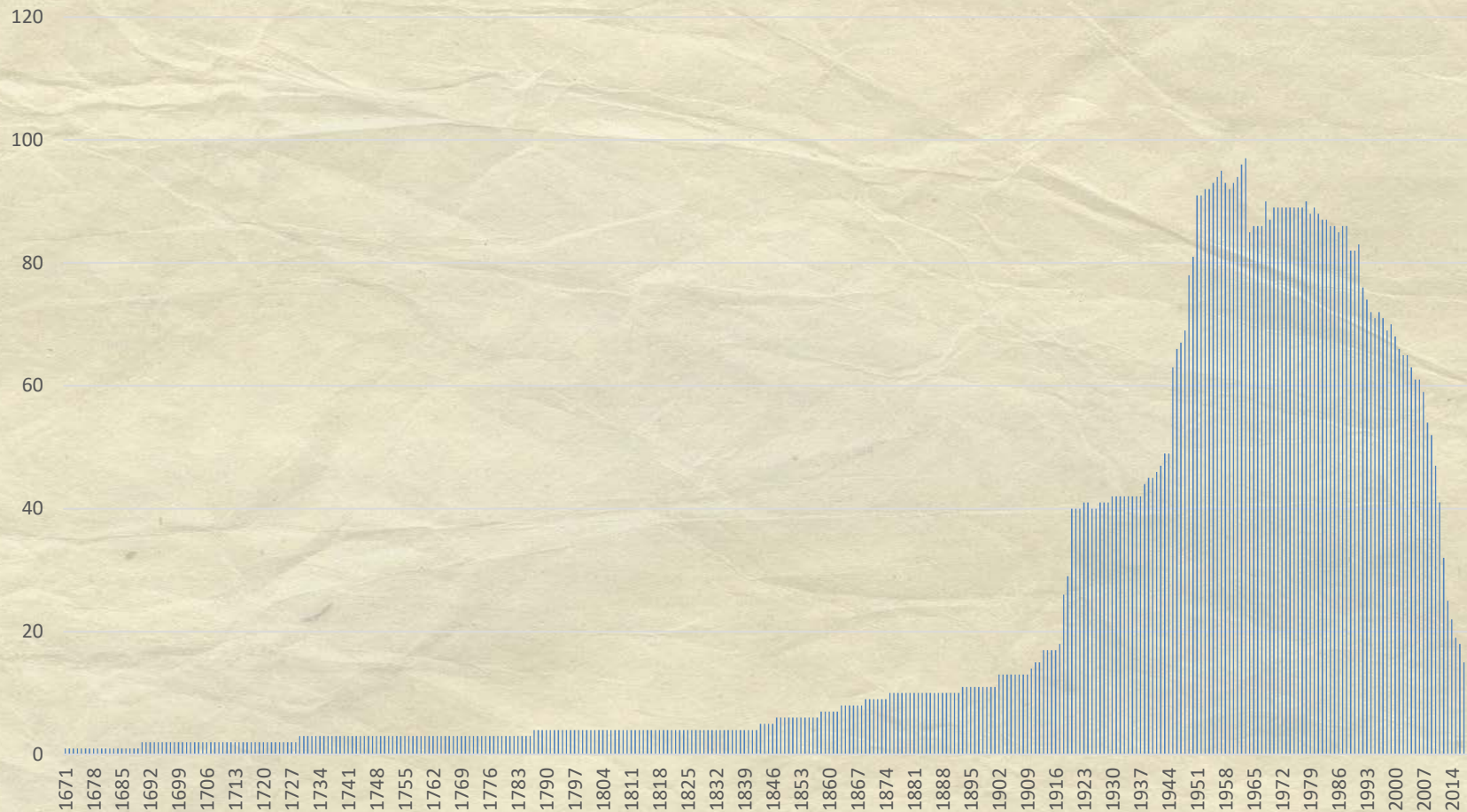

Poměr počtu fondů v analýze v jednotlivých archivech

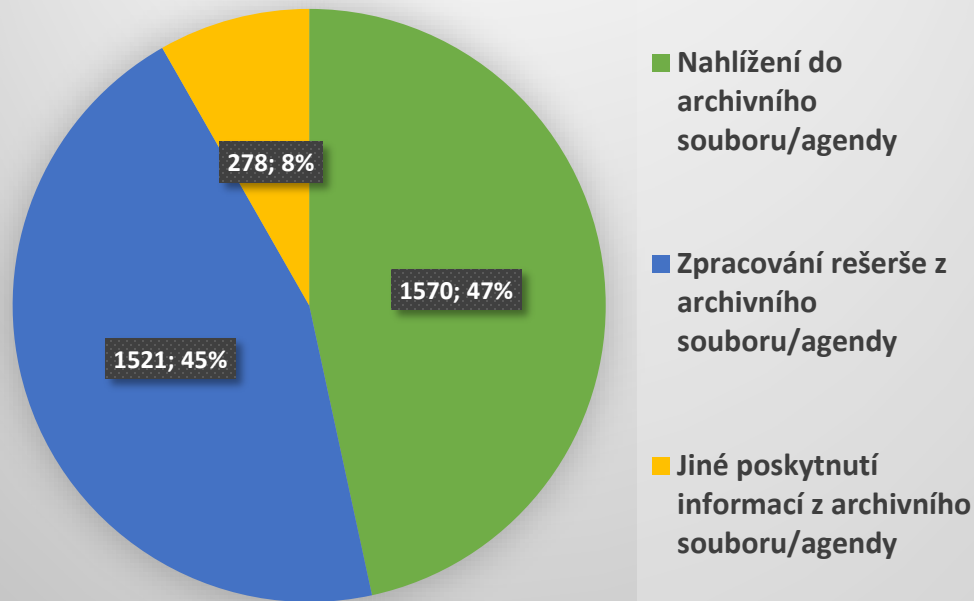
Časový rozsah archivních souborů v analýze

Zastoupení archivních souborů v čase – upraveno, bez Archivu ČVUT

Celkový počet badatelských žádostí

Celkový počet badatelských žádostí s badatelským listem

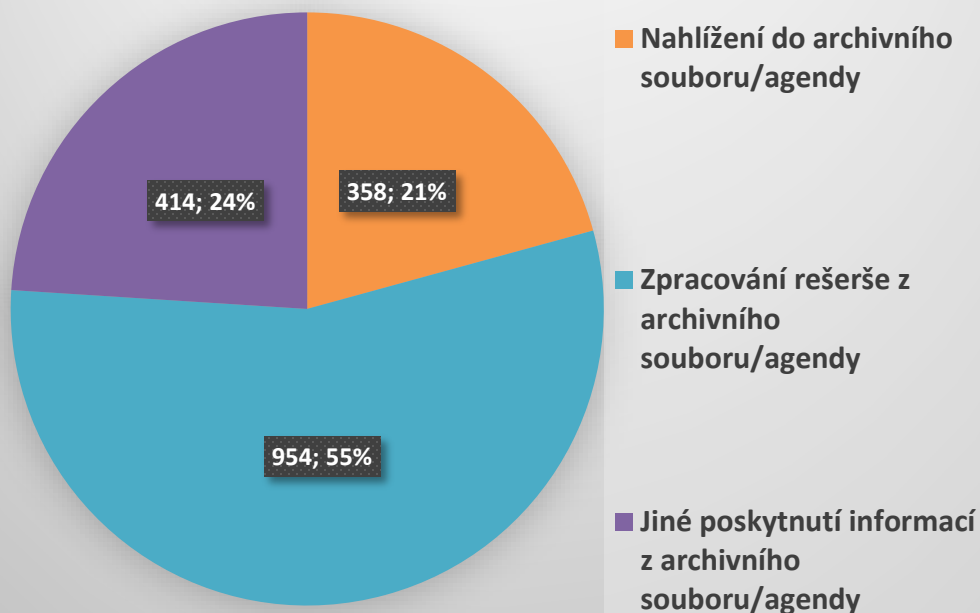

12 Celkový počet badatelských žádostí (tj. s badatel s badatelským listem)		3475
12a	Nahlížení do archivního souboru/agendy	1570
12b	Zpracování rešerše z archivního souboru/agendy	1521
12c	Jiné poskytnutí informací z archivního souboru/agendy	278

Úřední žádosti

Počet úředních žádostí (podle § 38,
odst. 5 zákona 499/2004 Sb.)

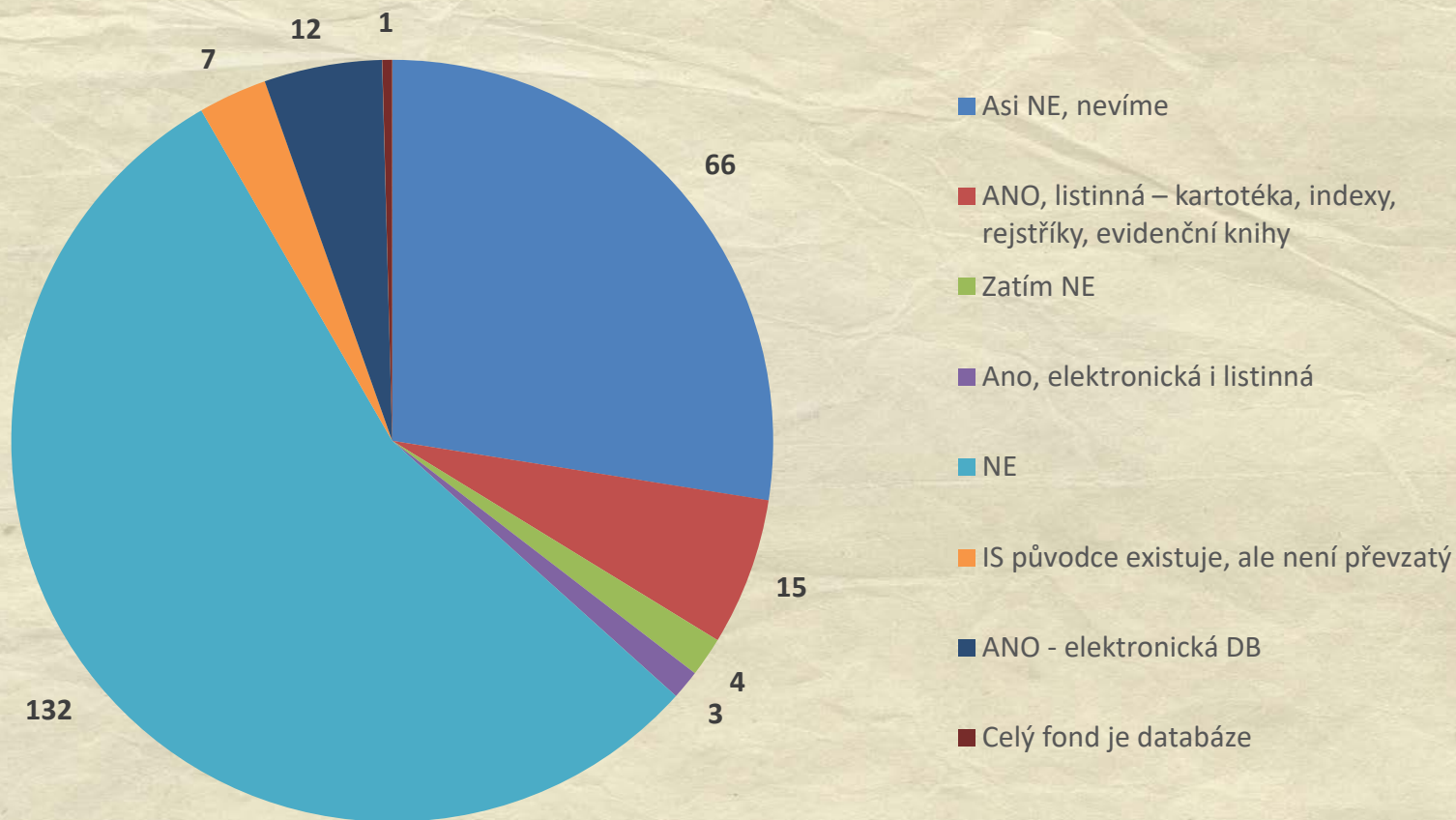
13 Počet úředních
žádostí (podle § 38,
odst. 5 zákona
499/2004 Sb.)

1728

13a	Nahlížení do archivního souboru/agendy	358
13b	Zpracování rešerše z archivního souboru/agendy	954
13c	Jiné poskytnutí informací z archivního souboru/agendy	414

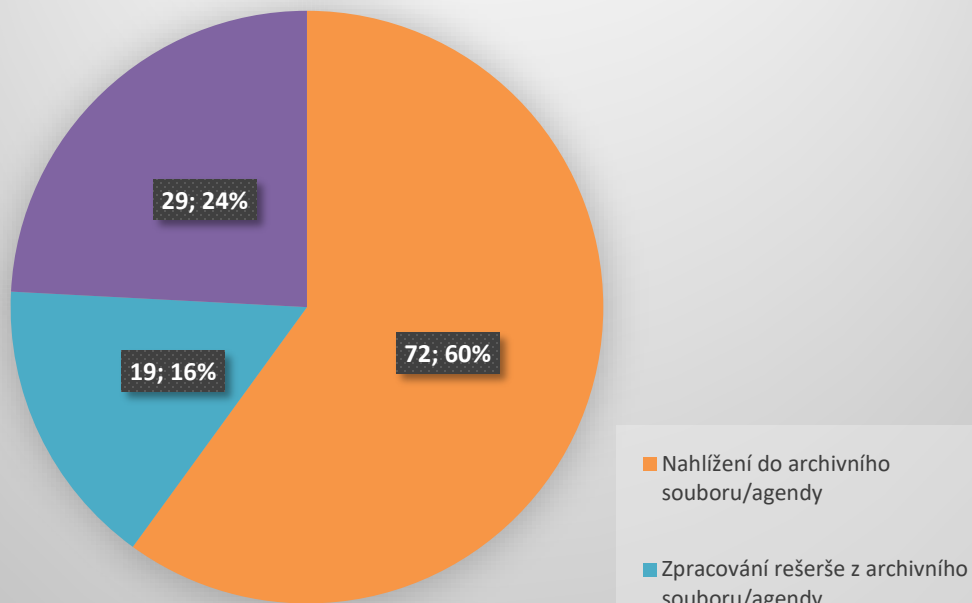
Vznikla již u původce pro daný archivní soubor/agendu zvláštní evidence zahrnující osobní nebo citlivé údaje (např. databáze)? Převzali jste ji a využíváte ji pro přístup?

Počet žádostí, kde byla provedena

pseudonymizace/anonymizace (Dotazník archivní soubory)

Počet žádostí, kdy byla provedena pseudonymizace/anonymizace

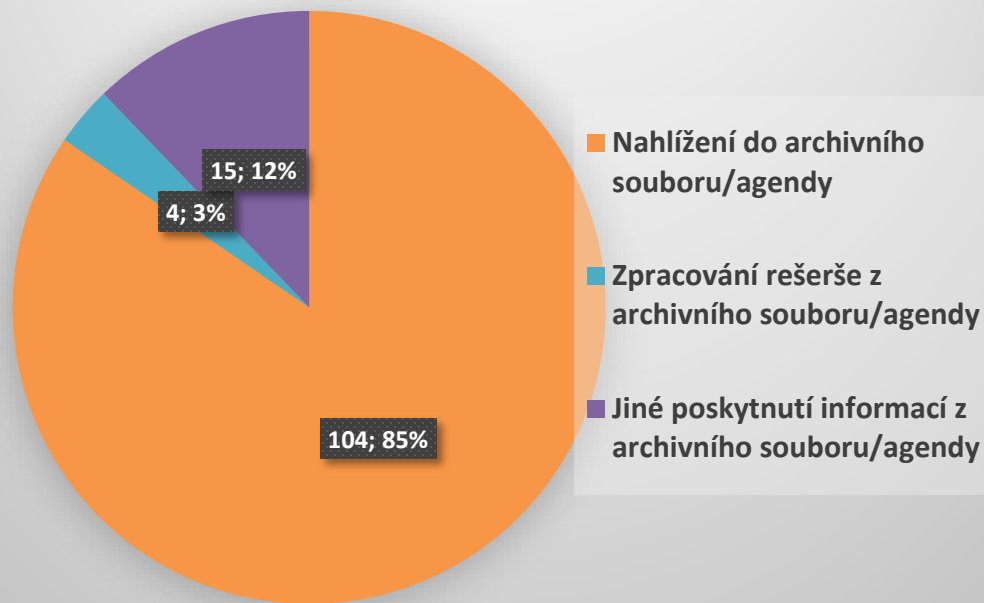
- Nahlížení do archivního souboru/agendy
- Zpracování rešerše z archivního souboru/agendy
- Jiné poskytnutí informací z archivního souboru/agendy

16 Počet žádostí, kdy byla provedena pseudonymizace / anonymizace		120
16a	Nahlížení do archivního souboru/agendy	72
16b	Zpracování rešerše z archivního souboru/agendy	19
16c	Jiné poskytnutí informací z archivního souboru/agendy	29

Počet zamítnutých žádostí z důvodu ochrany osobních údajů (dotazník archivní soubory)

Počet zamítnutých žádostí z důvodu ochrany osobních údajů

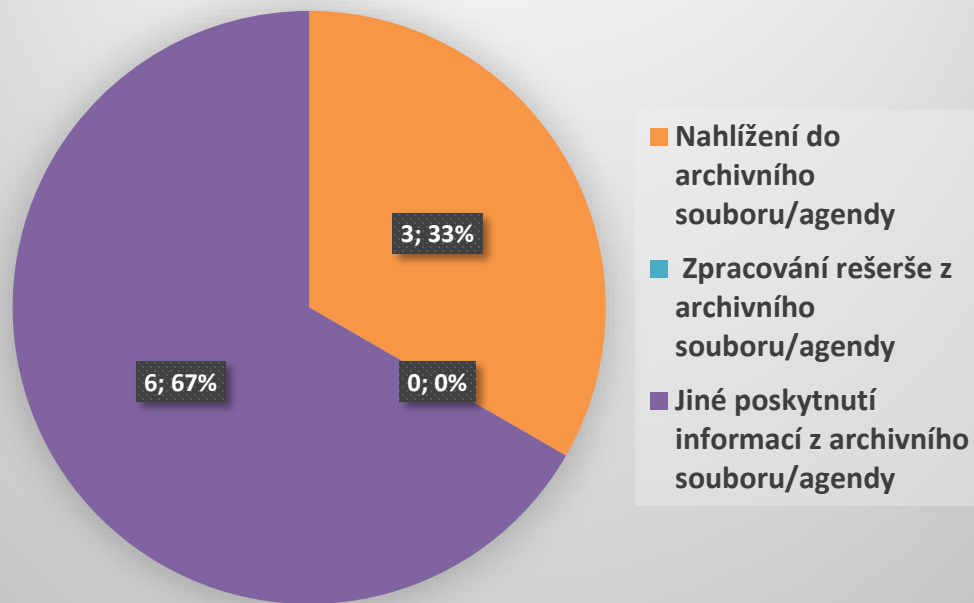

17	Počet zamítnutých žádostí z důvodu ochrany osobních údajů	123
17a	Nahlížení do archivního souboru/agendy	104
17b	Zpracování rešerše z archivního souboru/agendy	4
17c	Jiné poskytnutí informací z archivního souboru/agendy	15

Počet zamítnutých žádostí z jiných důvodů (Dotazník archivní soubory)

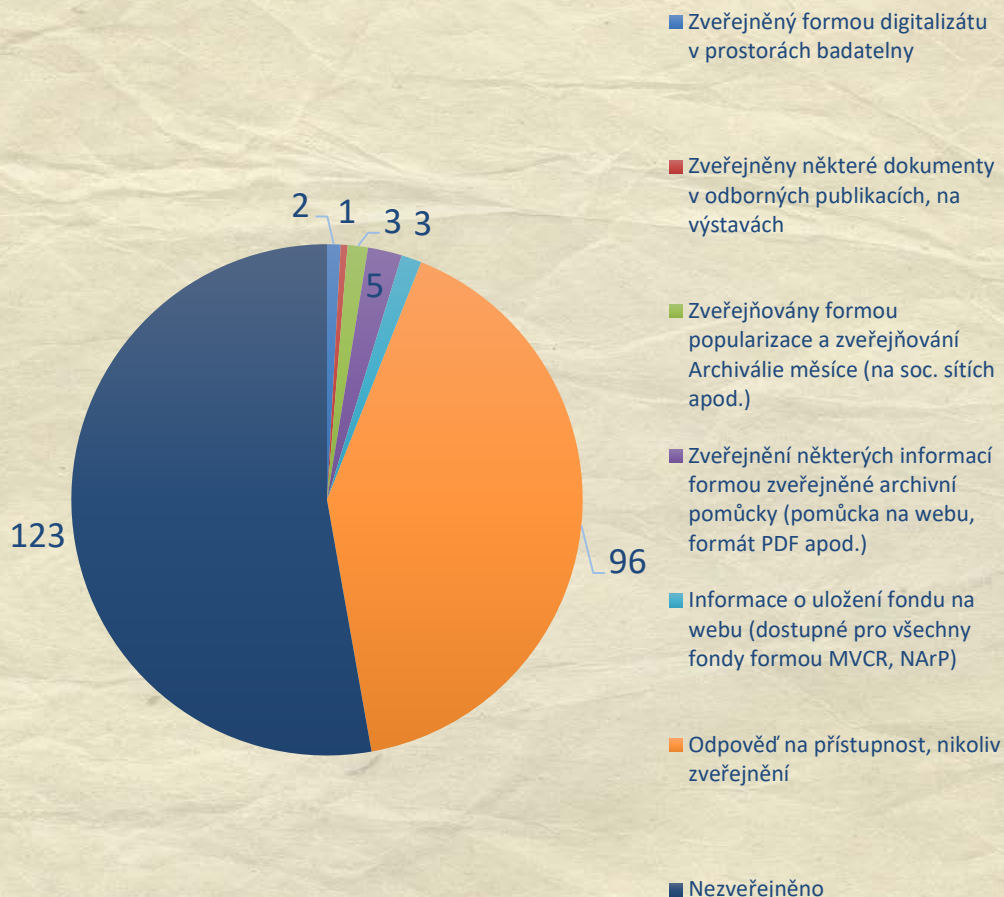
Počet zamítnutých žádostí z jiných důvodů, než je ochrana osobních údajů

18 Počet zamítnutých žádostí z jiných důvodů, než je ochrana osobních údajů (např.: uplatnění 30leté ochranné lhůty pro přístupnost dle zákona č. 499/2004 Sb., nezpracovanost, špatný fyzický stav archiválií)	9
18 a Nahlížení do archivního souboru/agendy	3
18 b Zpracování rešerše z archivního souboru/agendy	0
18 c Jiné poskytnutí informací z archivního souboru/agendy	6

Zveřejnění archivního souboru (Dotazník archivní soubory)

typ odpovědi	počet archivních souborů	% z celkového množství zkoumaných fondů	V kolika archivech je zastoupeno
Zveřejněný formou digitalizátu v prostorách badatelny	2	1%	1
Zveřejněny některé dokumenty v odborných publikacích, na výstavách	1	0%	1
Zveřejňováno formou popularizace a zveřejňování Archiválie měsíce (na soc. sítích apod.)	3	1%	1
Zveřejnění některých informací formou zveřejněné archivní pomůcky (pomůcka na webu, formát PDF apod.)	5	2%	2
Informace o uložení fondu na webu (dostupné pro všechny fondy formou MVCR, NArP)	3	1%	1
Odpověď na přístupnost, nikoliv zveřejnění	96	41%	2
Nezveřejněno	123	53%	13

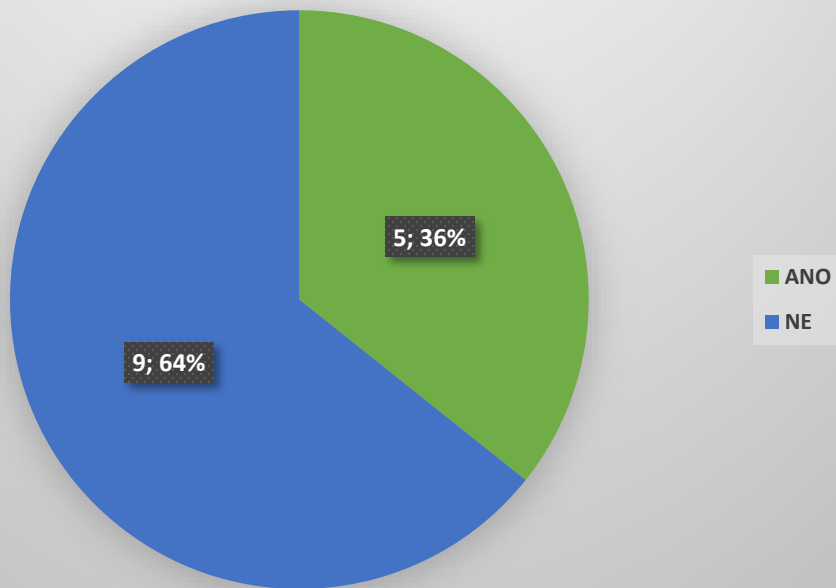
Dotazník – procesy v archivu

NA
SOA Praha - centrála
<i>SOkA Kladno</i>
<i>SOkA Praha -západ</i>
SOA Hradec Králové (+ SOkA HK)
<i>SOkA Pardubice</i>
ABS
Archiv kanceláře prezidenta republiky
Archiv Pražského hradu
AMP
Archiv Poslanecké sněmovny
Archiv Senátu
Archiv AV ČR
Archiv ČVUT
ČNB

Dotazník – procesy v archivu

Zaznamenali jste případy neoprávněného zveřejnění osobních údajů z archiválií badatelem nebo archivem (příklad: historik pro svoji publikaci si neopatřil souhlas dotčených osob)?

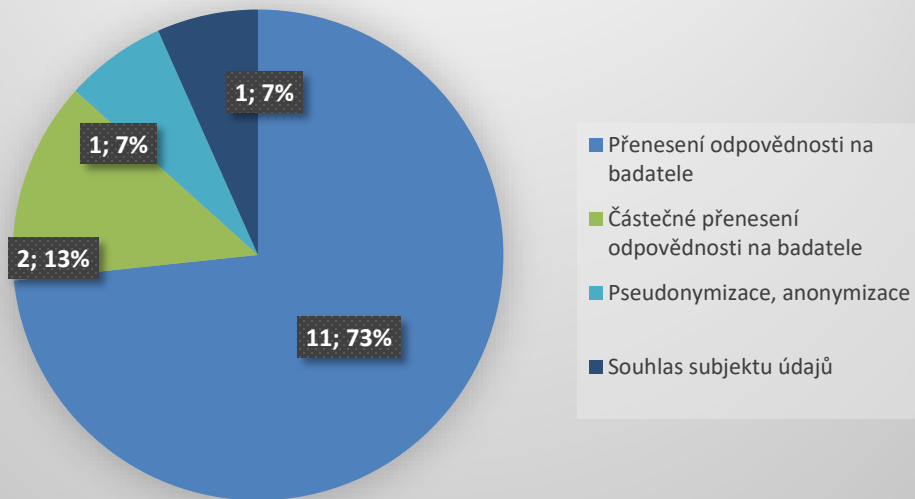
Zaznamenali jste případy neoprávněného zveřejnění osobních údajů z archiválií badatelem nebo archivem (příklad: historik pro svoji publikaci si neopatřil souhlas dotčených osob)?

ANO	5
NE	9

Dotazník – procesy v archivu

Návrhy na řešení problémů spojených se zpracováním osobních údajů v archivu – tradiční postupy

Návrhy na řešení problémů spojených se zpracováním osobních údajů v archivu – „tradiční postupy“

Přenesení odpovědnosti na badatele	11
Částečné přenesení odpovědnosti na badatele	2
Pseudonymizace, anonymizace	1
Souhlas subjektu údajů	1

Dotazník – procesy v archivu – konkrétní návrhy

- I. Zaznamenat přítomnost osobních údajů do PEvA – dnes je možno pouze vyznačit přístupnost přístupný/částečně přístupný/nepřístupný. Je to pouze v obecné rovině dle paragrafu 38, odst. 1.
- II. Znemožnit získat celé datasety
- III. Jen individuální nahlížení

Dotazník – procesy v archivu – konkrétní návrhy

IV. Úprava ochranných lhůt (+ identifikace osobních údajů)

- **Prodloužení ochranné lhůty z 30 na 80 let** – účinné, ale značně nepopulární
- **Více strukturovat ochranné lhůty** - Podstatnou roli hraje dle mého názoru především příslušná zákonná lhůta pro zpřístupňování archiválií (viz zákon č. 499/2004 Sb., § 37 odst. 1), která by mohla být podrobněji strukturována s ohledem na výskyt osobních a citlivých údajů. Reálnou alternativu k současné nesmyslné právní úpravě vidím právě v obecném a maximálně jednoduchém stanovení odpovídajících lhůt ochrany **dle konkrétních typů dokumentů**. Očekávám, že s konkrétními lhůtami budou moci **automatizovaně**, a tedy efektivně pracovat také příslušné filtry publikačních webů, interpretující nastavení omezení přístupnosti během zpracování archiválií (viz vývoj aplikace ELZA, ProArchiv a strukturované pojetí prvků popisu ZP 4.4.1, 4.4.2 a 4.4.3).
- **Model zpřístupnění založený na míře archivního zpracování, stáří archiválie, účelu nahlížení a typu badatele**: kdy vedle obecné třicetileté lhůty bude navíc zákonem určeno, že **archiválie starší 30 let a mladší 110 let**, jež nejsou přístupné na základě jiné právní normy, jsou přístupné k nahlížení bez omezení pouze v zákonem vymezených případech: pro původce, pro státní orgány nebo orgány s přenesenou působností státu, pro samotné subjekty údajů, jejich právní nástupce nebo rodinné příslušníky, pro vědecké pracovníky a studenty vysokých škol. V těchto případech by odpovědnost za ochranu osobních údajů byla plně přenesena na tyto subjekty. Pro ostatní subjekty by archiválie starší 40 a mladší 110 let byly přístupné jen **po archivním zpracování** podle nových základních pravidel, jehož povinnou součástí je **evidence podmínek přístupnosti až do nejnižších úrovní popisu**. Takto označené archiválie by byly přístupné jen v digitálních kopiích po skrytí identifikačních znaků osob. K tomu by musela existovat kapacita digitalizační linky a aplikace pro rychlé a jednoduché provádění skrývání chráněných údajů. Digitalizace a skrytí chráněných údajů by byly prováděny na základě žádosti badatele o zpřístupnění. Jednou digitalizované a z hlediska ochrany osobních údajů ošetřené archiválie by byly uchovávány pro další použití. U nezpracovaných archiválií starších 40 a mladších 110 let by každý zájemce mohl požádat archiv o provedení archivní rešerše, ani touto cestou by ale nebylo možné zveřejnit osobní údaje, které podléhají ochraně.

Dotazník – procesy v archivu – konkrétní návrhy

V. Lepší cílení ochrany OÚ – ochrana osobních údajů by měla být v současném „rychlém“ světě přísněji zaměřena spíše na **aktuální informace**, nikoli na informace staré desítky let a uložené v archiváliích, jejichž drtivá většina zajímá pouze úzký okruh badatelů, kteří následně doplácují na tuto přehnanou ochranu. To vše za situace, kdy nastupující generace, a nejen ona, zveřejňuje na sociálních sítích nesrovnatelné množství osobních a citlivých údajů...

VI. Manuál pro badatele – vypracovat v rámci ČR jakýsi manuál, z něhož by jasně vyplývalo, co musí badatel před zveřejněním udělat, jaké má možnosti „postížený“, pokud to badatel neudělá, a co s tím může dělat **Policie ČR, popř. další instituce**.

VII. Zjednodušení legislativy – díky částečnému přenesení zodpovědnosti na badatele a důslednému rozlišování mezi „zveřejněním“ archiválií a jejich „zpřístupněním“ za stanovených podmínek v badatelně archivu nebo dálkovým přístupem za podmínky autentizace. Pomocí využití automatizovaného zavedení více strukturovaných ochranných lhůt (dle typu dokumentu, doby vzniku, aktuálnosti atp.)

VIII. Důsledné rozlišování mezi zpřístupněním a zveřejněním – je zřejmé, že v drtivé většině případů nejsou předmětem zájmu badatelů osobní údaje, ale jiné informace, a zveřejněným výstupem bývají spíše následné interpretace, a nikoli osobní údaje jako takové.

Dotazník – procesy v archivu – konkrétní návrhy

IX. Katalog osobních a citlivých údajů v archivních souborech – jednou z možností je vytvoření stručného a srozumitelného přehledu kategorií osobních a citlivých údajů, možných problematických oblastí, agend a fondů vč. archivních pomůcek uložených v APH, které by mohly být rizikové, zavedení evidence osobních údajů nejpozději ve fázi zpracování archivního materiálu v pořádacím softwaru.

Dotazník – procesy v archivu – konkrétní návrhy

? Umožnit všem archivům přístup do registrů (např. specializovaným).

111/2009 Sb. - o základních registrech - stav k 31.12.2022

§ 2

Obecné pojmy

V tomto zákoně se rozumí

c) **orgánem veřejné moci** státní orgán, územní samosprávný celek, fyzická nebo právnická osoba, byla-li jí svěřena působnost v oblasti veřejné správy, notář, soudní exekutor a **archiv**,

Využívání údajů vedených v základním registru nebo agendovém informačním systému

§ 5

nadpis vypuštěn

(1) Orgán veřejné moci využívá údaje vedené v základním registru nebo agendovém informačním systému v rozsahu potřebném k provedení úkonu orgánu veřejné moci a v rámci výčtu údajů zpřístupněných orgánu veřejné moci pro výkon agendy, v jejímž rámci je úkon orgánu veřejné moci prováděn a pro jejíž výkon je orgán veřejné moci registrovaný.

Děkujeme za pozornost!

***Projekt BVMV „Analýza zpracování osobních údajů v archiváliích“
VI20192022125***

